

ชื่อเรื่อง(ภาษาไทย) การจัดการสุขภาวะและสวัสดิการโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยมีวัด
เป็นศูนย์กลาง

ชื่อเรื่อง (ภาษาอังกฤษ) Management of Elderly Well-being and Welfare
of Elderly School through Monas fery – Centered. which temples were
central.

ผู้ช่วยศาสตราจารย์คนอง วังฝายแก้ว

Asst. Prof. Kanong Wangfaikaew

พระเมธีวชิรคุณ,รศ.ดร.

Phra Methee Wachirakhun, Assoc Prof,

พระครูพิศาลสรกิจ,ผศ.ดร.

Phrakhruhisansorakit, Asst.Prof. Dr.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

E-mail: Kanong.wang@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงคุณภาพ เรื่อง : การจัดการสุขภาวะและสวัสดิการโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยมีวัด
เป็นศูนย์กลาง นี้ มี ขั้นตอนการวิจัย ได้แก่ การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study) และ
การศึกษาในภาคสนาม (Field Study) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน ๕๐ รูป/คน
ได้แก่ เจ้าอาวาส ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรรมการ บริหารโรงเรียน ผู้แทนชุมชน ครู
วิทยากร และนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุวัดทัศนาราม บ้านกองแล ตำบลปง อำเภอปง จังหวัดพะเยา
และ โรงเรียนผู้สูงอายุวัดธรรมมีการาม บ้านสบเกียง ตำบลขุนควร อำเภอปง จังหวัดพะเยา เครื่องมือ
ที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ และแบบสนทนากลุ่มเฉพาะ การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการสรุป
ตามสาระสำคัญด้านเนื้อหาที่กำหนดไว้ สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าร้อยละ นำเสนอผลการศึกษาค้นคว้าเชิง
พรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า

๑. วัตถุประสงค์ข้อที่ ๑ พบว่า เป็นไปตามหลักภาวนา ๔

๒. วัตถุประสงค์ข้อที่ ๒ พบว่า ด้านร่างกาย เช่น การจัดการอาหารเพื่อสุขภาพ

๓. วัตถุประสงค์ข้อที่ ๓ พบว่า เครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการ, เครือข่ายความร่วมมือ

ทางพระพุทธศาสนา, และวัฒนธรรม

องค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัย ๑) ผู้สูงอายุ/ผู้เรียนมีความเข้าใจตนเองมากขึ้นทั้งทางร่างกาย จิตใจ และอารมณ์ ๒) ผู้สูงอายุ/ผู้เรียนเกิดความผ่อนคลายมากขึ้น สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น ๓) ผู้สูงอายุ/ผู้เรียนมีความเข้าใจ ทั้งเหตุและผลของความสุขหรือความทุกข์ การรู้จักเรื่องของบาปบุญคุณโทษ ๔) ผู้สูงอายุ/ผู้เรียนมีความสุขทั้งต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม สามารถเรียนรู้และมีการเตรียมพร้อมเพื่อเข้าสู่วัยผู้สูงอายุ

คำสำคัญ : การจัดการ, สุขภาวะ, สวัสดิการ, ผู้สูงอายุ, โรงเรียนผู้สูงอายุ

Abstract

Qualitative research topic: Health and welfare management of schools for the elderly With the temple as the center, there are research steps including a documentary study (Documentary Study) and a field study (Field Study). There are 50 key informants/people, including abbots, administrators of administrative organizations. Local government, school administration committee members, community representatives, teachers, lecturers, and students of Wat Tasanaram Elderly School, Ban Kong Lae, Pong Subdistrict, Pong District, Phayao Province. and Thammikaram Temple Elderly School, Ban Sop Kiang, Khun Khuan Subdistrict, Pong District, Phayao Province. The research tools used were interviews and focus group discussions. Data analysis by summarizing according to the main points of the content specified. Statistics used include percentages, presenting the results of the research. grab descriptive analysis The research results found that

1. Objective number 1 was found to be in accordance with the 4 principles of meditation.

2. Objective number 2 found that the physical aspect, such as preparing healthy food

3. Objective number 3 found that academic cooperation networks, Buddhist, and cultural cooperation networks

Knowledge gained from the research: 1) Elderly people/learners have a better understanding of themselves physically, mentally, and emotionally. 2) Elderly people/learners become more free-spirited. Able to change behavior and develop in a better way. 3) Elderly people/learners have understanding. both the cause and

effect of happiness or suffering Knowing about sin, merit, and blame. 4) Elderly people/learners are happy for themselves, their families, and society. They can learn and be prepared to enter the elderly age.

Keywords : Management, Well-being, Welfare, Elderly, Elderly School

บทนำ

จากรายงาน สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. ๒๕๕๘ (situation of the Thai elderly ๒๐๑๕)^๑ พบว่า ประเด็นประชากรที่ประเทศต่างๆ ในโลกพูดถึงกันมากในศตวรรษที่ ๒๐๐๐ นี้ ได้แก่การสูงวัยของประชากร โครงสร้างอายุของประชากรโลกและของประเทศต่างๆ กำลังเปลี่ยนไปในทิศทางที่มีอายุสูงขึ้น ปรากฏการณ์ทางประชากรนี้ เป็นผลสืบเนื่องมาจากอัตราเกิดของประชากรทั่วโลกได้ลดต่ำลง ในขณะที่ผู้คนมีอายุยืนยาวขึ้น การสูงวัยของประชากรย่อมมีผลอย่างมากต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในแต่ละประเทศ ประเทศไทยได้กลายเป็นสังคมสูงอายุมาตั้งแต่ปี ๒๕๔๘ แล้ว อันเป็นผลจากการที่อัตราเกิดของคนไทยลดลงอย่างมากและชีวิตของคนไทยที่ยืนยาวขึ้น สังคมไทยได้รับรู้และตระหนักถึงสถานการณ์การสูงวัยของประชากรพอสมควรแล้ว แต่สิ่งที่สังคมยังไม่ตระหนักชัดและยังได้รับข้อมูลไม่มากนัก คือ ภาพสังคมสูงอายุไทยในอนาคตนับจากนี้เป็นต้นไป โครงสร้างของประชากรไทยจะสูงอายุน้อยอย่างรวดเร็วมาก คลื่นประชากรรุ่นที่เกิดในช่วงปี ๒๕๐๖-๒๕๒๖ หรือที่เรียกว่า “ประชากรรุ่นเกิดล้าน” ซึ่งมีอายุ ๓๐-๕๐ ปีในปี ๒๕๕๖ กำลังเคลื่อนตัวกลายเป็นประชากรสูงอายุกลุ่มใหญ่ในอีก ๑๐-๒๐ ปีข้างหน้า ทำให้ประเทศไทยกลายเป็น “สังคมสูงอายุอย่างสมบูรณ์” อีกเพียงไม่ถึงสิบปีข้างหน้า ประมาณปี ๒๕๖๑ จะเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ที่ประเทศไทยจะมีผู้สูงอายุมากกว่าเด็ก และประชากรสูงอายุจะมีสัดส่วนประมาณ ๑ ใน ๕ ของประชากรทั้งหมด^๒ ในขณะที่แนวโน้มผู้สูงอายุอยู่คนเดียวหรืออยู่ตามลำพังกับคู่สมรสเพิ่มมากขึ้น ซึ่งมีผลต่อการให้การดูแลผู้สูงอายุทั้งด้านร่างกายและจิตใจ อายุยิ่งสูงยิ่งเจ็บป่วย โดยเฉพาะเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรัง เช่น ความดันโลหิตสูง เบาหวาน หรือไขมันในเลือดสูง ซึ่งโรคเหล่านี้ล้วนมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นและเป็นโรคที่รักษาไม่หาย ทำให้มีภาวะการพึ่งพาต้องการการดูแลอย่างต่อเนื่องและระยะยาว ผู้สูงอายุจำนวนมากมีปัญหาข้อเข่าเสื่อม และครึ่งหนึ่งของผู้สูงอายุมีฟันแท้เหลือน้อยกว่า ๒๐ ซึ่งทำให้ไม่

^๑ ปราโมทย์ ประสาทกุล (บรรณาธิการ), สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. ๒๕๕๘, (กรุงเทพฯ : มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มส.ผส.) และสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๘), หน้า ๖.

^๒ มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มส.ผส.), สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. ๒๕๕๖, สนับสนุนโดย คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ กองทุนผู้สูงอายุ, (กรุงเทพฯ : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๗), หน้า ๖.

สามารถเคี้ยวอาหารได้ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน^๓ เพื่อให้การจัดการสุขภาวะและสวัสดิการผู้สูงอายุในสังคมไทย เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน จัดการศึกษาขึ้นสำหรับผู้สูงอายุอีกแผนกหนึ่ง เรียกว่า “โรงเรียนผู้สูงอายุ” เป็นรูปแบบหนึ่งของการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การพัฒนาทักษะ และการศึกษาตามอัธยาศัยของผู้สูงอายุ กิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุจะเป็นเรื่องที่ผู้สูงอายุสนใจและมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิต ช่วยเพิ่มพูนความรู้ ทักษะชีวิตที่จำเป็น โดยวิทยาการจิตอาสาหรือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ขณะเดียวกันก็เป็นพื้นที่ที่ผู้สูงอายุจะได้แสดงศักยภาพ โดยการถ่ายทอดภูมิความรู้ ประสบการณ์ที่สั่งสมแก่บุคคลอื่นเพื่อสืบสานภูมิปัญญาให้คงคุณค่าคู่กับชุมชน^๔โรงเรียนผู้สูงอายุ จึงเป็นรูปแบบหนึ่งของการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การพัฒนาทักษะ และการศึกษาตามอัธยาศัยของผู้สูงอายุ กิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุจะเป็นเรื่องที่ผู้สูงอายุสนใจและมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิต ช่วยเพิ่มพูนความรู้ ทักษะชีวิตที่จำเป็น โดยวิทยาการจิตอาสาหรือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ขณะเดียวกันก็เป็นพื้นที่ที่ผู้สูงอายุจะได้แสดงศักยภาพ โดยการถ่ายทอดภูมิความรู้ ประสบการณ์ที่สั่งสมแก่บุคคลอื่นเพื่อสืบสานภูมิปัญญาให้คงคุณค่าคู่กับชุมชน^๕ การจัดการศึกษาของโรงเรียนผู้สูงอายุ เป็นการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยอีกรูปแบบหนึ่งที่ต้องการให้ผู้สูงอายุมีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องที่มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิต เกิดจากแนวคิดที่ตระหนักถึงคุณค่า ความสำคัญ และพลังของผู้สูงอายุ โดยการสร้างพื้นที่ส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ บนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของชุมชน ท้องถิ่น และภาคีเครือข่าย การเกิดขึ้นของโรงเรียนผู้สูงอายุยังสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ และพระราชบัญญัติผู้สูงอายุแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๖ และแผนระดับชาติหลายฉบับ ที่ให้ความสำคัญกับการศึกษาเรียนรู้ตลอดชีวิต การพัฒนาศักยภาพของบุคคลอย่างต่อเนื่อง การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม และการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ นายวิศาล วิมลศิลป์ อดีตผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลไกรนอก อำเภอกงไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย อธิบายว่า ปัญหาในผู้สูงอายุไม่ใช่แค่สุขภาพกายเท่านั้น ในพื้นที่ตำบลไกรนอก มี ผู้สูงอายุ ๘๓๑ คน พบว่า ในพื้นที่มีอัตราการฆ่าตัวตายทุกปีละ ๒ - ๓ ราย ซึ่งสูงกว่าอัตราการฆ่าตัวตายเฉลี่ยของประเทศ สาเหตุเนื่องจากผู้สูงอายุในพื้นที่ต้องรับภาระการดูแลครอบครัว เพราะคนวัยหนุ่มสาวเดินทางเข้า

^๓ กลุ่มอนามัยผู้สูงอายุ สำนักส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, รายงานการสำรวจสุขภาพผู้สูงอายุไทย ปี ๒๕๕๖ ภายใต้แผนงานส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุและผู้พิการ, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ วัชรินทร์ พี.พี., ๒๕๕๖), หน้า ๒.

^๔ สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ, คู่มือการดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุ. (สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, ๒๕๕๖), หน้า ๔.

^๕ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓-๔.

เมื่อไปทำงานแล้วทิ้งลูกหลานไว้ ซึ่งก่อนหน้านี้ก็เคยมีการทำกิจกรรมในพื้นที่แต่ผู้สูงอายุไม่ให้ความสนใจนักเมื่อปรับเปลี่ยนมาเป็นรูปแบบของโรงเรียนมีคาบวิชามีหลักสูตรก็ทำให้เกิดความต่อเนื่องในการทำกิจกรรม และเน้นการพัฒนาศักยภาพการฝึกสมองมากขึ้น รวมทั้งการอธิบายเรื่องสิทธิต่างๆ ที่ผู้สูงอายุต้องได้รับจากรัฐ^๖

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังที่กล่าวมา คณะผู้วิจัยซึ่งเป็นคณาจารย์ในสาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา จึงเห็นความสำคัญในการดำเนินการจัดการศึกษาของโรงเรียนผู้สูงอายุ ในประเด็นเกี่ยวกับการจัดการสุขภาวะและสวัสดิการผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยมีวัดเป็นศูนย์กลาง โดยการนำผู้สูงอายุ องค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง มาร่วมคิด วิเคราะห์ปัญหาและหาแนวทางในการจัดระบบสุขภาวะและสวัสดิการผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุ ณ วัดทัศนาราม บ้านกองแล ตำบลปง อำเภอปง จังหวัดพะเยา และโรงเรียนผู้สูงอายุวัดธรรมมิการาม บ้านสบเกียง ตำบลขุนควร อำเภอปง จังหวัดพะเยา โดยคณะผู้วิจัยเชื่อว่า จะสามารถพัฒนาการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุให้มีสมรรถภาพร่างกายที่แข็งแรง คล่องแคล่ว มีวิถีชีวิตที่รื่นรมย์ สนุกสนาน พึงพอใจในชีวิต มีความภาคภูมิใจในตนเอง รับรู้-เข้าใจความรู้สึกของตนเอง รู้จักควบคุมอารมณ์ และสามารถจัดการกับสภาวะอารมณ์ที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนสามารถพัฒนาระบบการจัดการสุขภาวะและสวัสดิการผู้สูงอายุและสามารถเสริมสร้างเครือข่ายโรงเรียนผู้สูงอายุในการจัดการสุขภาวะและสวัสดิการให้แก่ผู้สูงอายุได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

สรุปวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของงานวิจัย เช่น กระบวนการดำเนินการของโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยมีวัดเป็นศูนย์กลาง เป็นไปตามหลักภาวะ ๔ ได้แก่ ภาวะกาย : ด้านการพัฒนาสุขภาพ, จิตภาวะ : ด้านการพัฒนาจิตใจ, สีสภาวะ : ด้านการพัฒนาสังคม, ปัญญาภาวะ : ด้านการพัฒนาปัญญา แนวทางการจัดการสุขภาวะและสวัสดิการนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยมีวัดเป็นศูนย์กลาง ได้แก่ ด้านร่างกาย เช่น การจัดการอาหารเพื่อสุขภาพ, ด้านจิตใจ เช่น การให้ความรู้ที่ผู้สูงอายุต้องการ, ด้านสัมพันธภาพทางสังคม เช่น การจัดการสุขภาวะด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม, ด้านปัญญา/อารมณ์ เช่น กิจกรรมนันทนาการ การเรียนรู้เทคโนโลยีสมัยใหม่ และการเสริมสร้างเครือข่ายโรงเรียนผู้สูงอายุในการจัดการสุขภาวะและสวัสดิการนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยมีวัดเป็นศูนย์กลาง ได้แก่ เครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการ, เครือข่ายความร่วมมือทางพระพุทธศาสนา, เครือข่ายความร่วมมือทางศาสนาและวัฒนธรรม

^๖ วิศาล วิมลศิลป์, อดีตผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลไทรนอก อำเภอกงไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย, โรงเรียนผู้สูงอายุ ชีวิตใหม่ของคนในชนบท, [ออนไลน์], ใน, <http://www.thaihealth.or.th/> สืบค้นเมื่อ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๖๓.

วัตถุประสงค์การวิจัย

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์

๑. เพื่อศึกษากระบวนการดำเนินการของโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยมีวัดเป็นศูนย์กลาง
๒. เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการสุขภาวะและสวัสดิการผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยมีวัดเป็นศูนย์กลาง
๓. เพื่อเสริมสร้างเครือข่ายโรงเรียนผู้สูงอายุในการจัดการสุขภาวะและสวัสดิการผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยมีวัดเป็นศูนย์กลาง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการศึกษาจากเอกสารต่างๆ (Documentary Research) และการวิจัยในภาคสนาม โดยกำหนดขอบเขตการวิจัย ดังต่อไปนี้

๑. **ขอบเขตด้านเนื้อหา** ศึกษาเนื้อหาจากเอกสาร ตำราทางวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยมุ่งประเด็นที่จะศึกษา ดังนี้

๑) ศึกษากระบวนการดำเนินการของโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยมีวัดเป็นศูนย์กลาง ได้แก่ กรอบแนวคิดโรงเรียนผู้สูงอายุ ตัวแบบ (Model) โรงเรียนผู้สูงอายุ วัตถุประสงค์ของโรงเรียน ประโยชน์ที่ได้รับ ขั้นตอนการดำเนินงาน และโครงสร้างโรงเรียนผู้สูงอายุ เป็นต้น

๒) แนวทางการพัฒนาระบบการจัดการสุขภาวะและสวัสดิการผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยมีวัดเป็นศูนย์กลาง ได้แก่ การบริหารจัดการด้วยหลัก ๕ ก (กลุ่ม, กรรมการ, กติกาหรือข้อตกลง, กิจกรรม, กองทุน) ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุ และหลักสูตรการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เป็นต้น

๓) วิเคราะห์การเสริมสร้างเครือข่ายโรงเรียนผู้สูงอายุในการจัดการสุขภาวะและสวัสดิการผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุที่เหมาะสมในการดำเนินงานและการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยมีวัดเป็นศูนย์กลาง

๒. **ขอบเขตด้านพื้นที่** ได้แก่ โรงเรียนผู้สูงอายุในพื้นที่จังหวัดพะเยา จำนวน ๒ โรงเรียน ประกอบด้วย

๑) โรงเรียนผู้สูงอายุวัดทัศนาราม บ้านกองแล ตำบลปง อำเภอปง จังหวัดพะเยา

๒) โรงเรียนผู้สูงอายุวัดธรรมนิการาม บ้านสบเกียง ตำบลขุนควร อำเภอปง จังหวัดพะเยา

๓. **ขอบเขตด้านประชากร** ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน ๕๐ รูป/คน ประกอบด้วย

๑) สัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) ได้แก่ เจ้าอาวาส คณะสงฆ์ ผู้อำนวยการโรงเรียน ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ ผู้แทนชุมชน กรรมการบริหารโรงเรียน โรงเรียนผู้สูงอายุวัดทัศนาราม และโรงเรียนผู้สูงอายุวัดธรรมมิการาม อำเภอปง จังหวัดพะเยา โรงเรียนละ ๕ รูป/คน รวมจำนวน ๑๐ รูป/คน

๒) สนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ได้แก่ ครูผู้สอน และนักเรียนสูง อายุ โรงเรียนผู้สูงอายุวัดทัศนาราม และโรงเรียนผู้สูงอายุวัดธรรมมิการาม อำเภอปง จังหวัดพะเยา โรงเรียนละ ๒๐ รูป/คน รวมจำนวน ๔๐ รูป/คน

ผลการวิจัย

๑. วัตถุประสงค์ข้อที่ ๑ พบว่า กระบวนการดำเนินการของโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยมีวัดเป็นศูนย์กลาง เป็นไปตามหลักภาวะนา ๔ ได้แก่ ภาวะกาย : ด้านการพัฒนากาย, จิตภาวะนา : ด้านการพัฒนาจิตใจ, สิลภาวะนา : ด้านการพัฒนาสังคม, ปัญญาภาวะนา : ด้านการพัฒนาปัญญา

๒. วัตถุประสงค์ข้อที่ ๒ พบว่า แนวทางการจัดการสุขภาวะและสวัสดิการนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยมีวัดเป็นศูนย์กลาง ได้แก่ ด้านร่างกาย เช่น การจัดหาอาหารเพื่อสุขภาพ, ด้านจิตใจ เช่น การให้ความรู้ที่ผู้สูงอายุต้องการ, ด้านสัมพันธภาพทางสังคม เช่น การจัดการสุขภาวะด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม, ด้านปัญญา/อารมณ์ เช่น กิจกรรมนันทนาการ การเรียนรู้เทคโนโลยีสมัยใหม่

๓. วัตถุประสงค์ข้อที่ ๓ พบว่า การเสริมสร้างเครือข่ายโรงเรียนผู้สูงอายุในการจัดการสุขภาวะและสวัสดิการนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยมีวัดเป็นศูนย์กลาง ได้แก่ เครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการ, เครือข่ายความร่วมมือทางพระพุทธศาสนา, เครือข่ายความร่วมมือทางศาสนาและวัฒนธรรม

อภิปรายผลการวิจัย

กระบวนการดำเนินการของโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยมีวัดเป็นศูนย์กลาง เป็นไปตามหลักภาวะนา ๔ ประการ ดังนี้

๑) ภาวะกาย : ด้านการพัฒนากาย คือการพัฒนาร่างกายให้แข็งแรงมี สุขภาพดี หายโรคภัย การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพอย่างถูกต้องดีงาม การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ผู้เรียนมีบทบาทหรือส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน กระบวนการดำเนินการของโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยมีวัดเป็นศูนย์กลาง มีกระบวนการดำเนินการที่เน้นการดูแลผู้สูงอายุเพื่อสร้างเสริมร่างกายให้มีสุขภาพะ เรียกเป็นคำเฉพาะว่า “ภาวะกาย” โดยยึดหลักการว่า ถ้าบุคคลได้รับการดูแลและพัฒนาจนมีร่างกายที่ดี มีสุขภาพะที่สมบูรณ์มั่นคงแล้ว บุคคลเช่นนี้เรียกว่า “ภาวิตกายบุคคล” คือ บุคคลที่มีกายที่เจริญแล้ว กล่าวคือการพัฒนาความสัมพันธ์กับ

สิ่งแวดล้อมทางกายภาพในทางที่เกื้อกูลและได้ผลดี^๗ เช่น น้ำ อากาศ ป่าไม้ ที่อยู่อาศัย ขยะมูลฝอย อาหาร รู้จักอยู่ดีมีสุขอย่างเกื้อกูลกับธรรมชาติ และปฏิบัติต่อสิ่งทั้งหลายอย่างมีสติ มิให้เกิดโทษ แต่ให้เกื้อกูล เป็นคุณ^๘ ต่อสุขภาพของผู้สูงอายุ

๒) จิตภาวนา : ด้านการพัฒนาจิตใจ คือการฝึกอบรมเสริม สร้างจิตใจให้สมบูรณ์ด้วยคุณสมบัติทั้ง ๓ คือ คุณภาพจิต สมรรถภาพจิตหรือความสามารถของจิต และสุขภาพจิต การจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจสามารถนำตนเองสู่การเรียนรู้และพัฒนาตนเอง เสริมสร้างความรู้ ความคิดความเข้าใจ รู้จริง กระบวนการดำเนินการของโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยมีวัดเป็นศูนย์กลาง มีกระบวนการดำเนินการที่เน้นการดูแลผู้สูงอายุเพื่อสร้างเสริมจิตใจให้มีสุขภาพ เรียกเป็นคำเฉพาะว่า “จิตภาวนา” โดยยึดหลักการว่า ถ้าบุคคลได้รับการดูแลและพัฒนาจนมีจิตใจที่ดี มีสุขภาพที่สมบูรณ์มั่นคงแล้ว เรียกบุคคลเช่นนี้ว่า “ภาวิตจิตบุคคล” คือ บุคคลผู้มีจิตที่เจริญแล้ว การดูแลจิตใจของผู้สูงอายุให้มีสุขภาพหรือมีภาวะที่เป็นสุขเป็นเรื่องที่พระพุทธรเจ้าทรงให้ความสำคัญมากประการหนึ่ง

๓) สีสภาวนา : ด้านสัมพันธ์ภาพทางสังคม คือความรู้สึก ความสะดวก ปลอดภัยในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในครอบครัว และในสังคมที่ไม่มีการเบียดเบียน ทำร้ายซึ่งกันและกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกันสร้างสรรค์สังคม อันเป็นพื้นฐานของการดำรงอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ความสัมพันธ์ในสังคมที่เอื้อต่อการพัฒนาบุคคล ให้มีความเจริญองงามและการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข กระบวนการดำเนินการของโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยมีวัดเป็นศูนย์กลาง มีกระบวนการดำเนินการที่เน้นการดูแลผู้สูงอายุเพื่อสร้างเสริมสังคมให้มีสุขภาพ เรียกเป็นคำเฉพาะว่า “สีสภาวนา” โดยยึดหลักการว่า ถ้าบุคคลได้รับการดูแลและพัฒนาจนมีระบบศีลหรือสังคมที่ดี มีสุขภาพที่สมบูรณ์มั่นคงแล้ว เรียกบุคคลเช่นนี้ว่า “ภาวิตสีสบุคคล” คือ บุคคลผู้มีศีลที่เจริญแล้ว กล่าวคือ มีความสัมพันธ์ที่ดี เกื้อกูล เห็นอกเห็นใจ เข้าใจต่อกันระหว่างผู้สูงอายุกับครอบครัว บุคคลอื่นและสังคม ตลอดจนแพทย์หรือพยาบาลที่เป็นผู้รับผิดชอบดูแลผู้สูงอายุยามเจ็บป่วย ความสัมพันธ์ที่ดีเหล่านี้ย่อมส่งผลต่อสุขภาพของผู้สูงอายุให้มีกำลังใจต่อสู้กับโรคภัยไข้เจ็บได้อย่างไม่หวาดหวั่น ถึงแม้จะไม่สามารถรักษาโรคหรืออาการเจ็บปวดทรมานได้ แต่ผู้สูงอายุก็ได้มีโอกาสในระยะสุดท้ายของชีวิตกับบุคคลอันเป็นที่รักและญาติๆ เพื่อนบ้านในสังคมอย่างมีความสุข

๔) ปัญญาภาวนา : ด้านปัญญา คือการมีสติ ปัญญา ความเชื่อ ความรู้ ความเห็น ความเข้าใจชีวิตและโลกอย่างถูกต้องตามความเป็นจริง สามารถอยู่กับความเป็นจริงของโลกและชีวิตได้

^๗ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*, พิมพ์ครั้งที่ ๑๖, (กรุงเทพฯ : บริษัท เอส.อาร์.พรินต์ติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๗๐-๗๑.

^๘ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), *สุขภาพองค์รวมแนวพุทธ*, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๘), หน้า ๑๑๒

อย่างปกติสุข มองเห็นและเข้าใจกับสิ่งต่างๆ ที่เกิด ขึ้นตามความเป็นจริงมีเหตุผลสามารถพิจารณา เห็นปัจจัยต่างๆ อันเป็นสาเหตุของความสุขและความทุกข์ในชีวิตได้ การใช้ปัญญาในการแก้ไขปัญห และดับทุกข์ได้ นอกจากนี้ ยังรวมถึงผลที่เกิดขึ้นจากการใช้ปัญญาในระดับต่างๆ นับตั้งแต่การ ดำรงชีวิต ไปจนถึงการเข้าใจชีวิตของมนุษย์และสรรพสิ่งที่ถูกต้อง เป็นธรรม หรือเป็นสภาวะแห่งการ ไม่ยึดมั่นถือมั่นในสิ่งต่างๆ ที่ก่อให้เกิด ความสุขและความทุกข์ของมนุษย์และสังคม และการใช้ เทคโนโลยีในชีวิตประจำวัน กระบวนการดำเนินการของโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยมีวัดเป็นศูนย์กลาง มี กระบวนการดำเนินการที่เน้นการดูแลผู้สูงอายุเพื่อสร้างเสริมปัญญาให้มีสุขภาพ เรียกเป็นคำเฉพาะ ในทางพระพุทธศาสนาว่า “ปัญญาภาวนา” โดยยึดหลักการว่า ถ้าบุคคลได้รับการดูแลและพัฒนาจน มีปัญญาที่ดี มีสุขภาพที่สมบูรณ์มั่นคงแล้ว เรียกบุคคลเช่นนี้ว่า “ภาวิตปัญญาบุคคล” คือ บุคคลผู้มี ปัญญาที่เจริญแล้ว

แนวทางในการพัฒนาระบบการจัดการสุขภาพและสวัสดิการผู้สูงอายุของโรงเรียน ผู้สูงอายุ โดยมีวัดเป็นศูนย์กลาง มีแนวทางการพัฒนา ๔ ด้าน กล่าวคือ

๑. ด้านสุขภาพทางกาย ได้แก่ ระบบการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ และการ วางแผนด้านการรักษาพยาบาลยามเจ็บไข้ได้ป่วย การให้ผู้สูงอายุรับประทานอาหารที่มีคุณค่าและ โภชนาการที่เป็นประโยชน์ต่อสุขภาพ จัดหน่วยบริการแพทย์ทางเลือกแก่ผู้สูงอายุ จัดตารางการออก กำลังกายที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุในโรงเรียน จัดหลักสูตรการดูแลสุขภาพเพื่อให้ความรู้ในการดูแล สุขภาพของผู้สูงอายุในโรงเรียน และควรจัดตารางการตรวจสุขภาพในโรงเรียนผู้สูงอายุประจำสัปดาห์

๒. ด้านสุขภาพสัมพันธ์ทางสังคม ได้แก่ การใช้ความรู้และประสบการณ์ที่มีให้ เกิดประโยชน์ต่อชุมชน การจัดการดูแลที่พักอาศัยและสภาพแวดล้อมรอบตัวให้สะอาดและน่าอยู่ ผู้สูงอายุได้แสดงความสามารถในฐานะคลังสมองและภูมิปัญญาของชุมชน การเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุ ได้รับการยกย่องในฐานะผู้มีประสบการณ์ชีวิตและผลงาน เป็นปูชนียบุคคลของชุมชน จัดกิจกรรม แลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกันของผู้สูงอายุในโรงเรียน จัดกิจกรรมถ่ายทอดความรู้จากผู้สูงอายุที่ เป็นปราชญ์ชาวบ้าน เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น

๓. ด้านสุขภาพทางจิต ได้แก่ การปฏิบัติตนให้เป็นคนที่มีเกียรติและเป็นທີ່เคารพรัก ของลูกหลานและคนในชุมชนอยู่เสมอ การมีส่วนร่วมช่วยแบ่งภาระในการดูแลลูกหลานและคนใน ครอบครัว ควรจัดกิจกรรมทัศนศึกษาให้ผู้สูงอายุได้ท่องเที่ยวและพักผ่อน ควรจัดกิจกรรมการคัด กรองและประเมินสุขภาพจิตของผู้สูงอายุ

๔. ด้านสุขภาพทางปัญญา ได้แก่ การนันทนาการ ทัศนศึกษาและเสริมสร้างทักษะ ชีวิต สนับสนุนให้มีอาชีพเสริมเพื่อสร้างรายได้แก่ผู้สูงอายุ ให้ผู้สูงอายุมีความมั่นใจและมั่นคงในการ

ดำเนินชีวิตไม่เป็นภาระของสังคม การบำเพ็ญประโยชน์ในหมู่บ้านและชุมชน การร่วมพัฒนาบ้านเรือนที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุ การให้ความรู้เรื่องการจัดการขยะที่ถูกต้อง

เครือข่าย เกิดขึ้นจากกลุ่มหรือองค์กรหลายๆ องค์กรมารวมตัวกัน ประสานเชื่อมโยง สร้างความสัมพันธ์ ถักทอสร้างสรรค์กิจกรรมบนพื้นฐานความเอื้ออาทร เกิดพลังในการทำงานให้บรรลุเป้าหมายทุกองค์กรและชุมชนเข้มแข็ง โดยหัวใจของเครือข่าย คือ การเชื่อมความสัมพันธ์ พลังของเครือข่าย คือ เป้าหมายและความพยายามที่จะทำให้บรรลุเป้าหมาย การเสริมสร้างเครือข่ายโรงเรียนผู้สูงอายุในการจัดการสุขภาพและสวัสดิการผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยมีวัดเป็นศูนย์กลาง ประกอบด้วย เครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการ เครือข่ายความร่วมมือทางพระพุทธศาสนา และเครือข่ายความร่วมมือทางวัฒนธรรม

๑. เครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการ เพื่อการเสริมสร้างเครือข่ายโรงเรียนผู้สูงอายุในการจัดการสุขภาพและสวัสดิการผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยมีวัดเป็นศูนย์กลาง มีแนวทางการพัฒนา ได้แก่

๑.๑ โครงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ระหว่างครูผู้สอน วิทยากร และนักเรียนผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ เพื่อสร้างความร่วมมือทางวิชาการการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุ การเปิดโอกาสให้ครู วิทยากร และผู้เรียนสูงอายุ ได้เรียนรู้ระหว่างกันอย่างใกล้ชิด สร้างมิตรสัมพันธ์และความรู้จักคุ้นเคยกัน อันจะนำมาซึ่งความร่วมมือกันศึกษาเรื่องราวแขนงต่างๆ ของกลุ่มร่วมกันอย่างกว้างขวางในอนาคต ลักษณะกิจกรรม มีทั้งไปศึกษาเรียนรู้ร่วมกัน เข้าฟังบรรยายในชั้นเรียน ศึกษาดูงาน สังเกตการณ์จัดการศึกษา และแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม เพื่อความร่วมมือกันและสร้างความก้าวหน้าทางวิชาการกันต่อไป

๑.๒ จัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับเรื่องราวในวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น มีลักษณะเฉพาะเจาะจงตรงประเด็น มีใช้ศึกษาในภาพรวม จัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับเรื่องราวในกลุ่มวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมืองและบทบาทที่มีต่อสังคมของแต่ละชุมชน ลักษณะกิจกรรม โรงเรียนผู้สูงอายุแต่ละโรงเรียนจัดทำหลักสูตรของตนเอง สามารถเปิดสอนภาษาประเทศเพื่อนบ้านหรือภาษาถิ่นในกลุ่มได้ แม้ว่าโครงสร้างของหลักสูตรไม่เอื้ออำนวยต่อการเปิดสอนเป็นรายวิชาได้ แต่โรงเรียนผู้สูงอายุแต่ละแห่งสามารถจัดเป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตรในรูปแบบของชุมนุม ที่ครู วิทยากร หรือนักเรียนสูงอายุต้องเป็นสมาชิกร่วมกิจกรรมอย่างน้อย ๑ ชุมนุม หรือชมรมระหว่างการศึกษาอยู่

๒. เครือข่ายความร่วมมือทางพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่คนในท้องถิ่น ชุมชน สังคม สามารถสัมผัสได้ด้วยอุดมการณ์ทางความคิด เหตุผลและความเชื่อ และใน

ท้ายที่สุดพระพุทธศาสนาได้ฝังรากลึกลงในสังคมกลุ่มดังกล่าว ให้คนในกลุ่มได้ยึดถือและปฏิบัติสืบต่อๆ กันมา พระพุทธศาสนาจึงเป็นศูนย์รวมและที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในกลุ่ม จนกลายเป็นวัฒนธรรมทางจิตใจ ดังนั้น อิทธิพลของพระพุทธศาสนาจึงเข้ามามีบทบาทในการกำหนดวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น ชุมชนและสังคมนี้เป็นอย่างมาก พิจารณาได้จากค่านิยมบางอย่างที่ปฏิบัติจนเป็นระเบียบแบบแผน ที่ล้วนแต่มีต้นกำเนิดจากหลักคำสอนทางศาสนา ตัวอย่างเช่น มีความเชื่อในกฎแห่งกรรม คือ ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ซึ่งทำให้มีความเด็ดเดี่ยว อดทน เข้มมต่น รักความ เป็นอิสระ แต่ก็ยอมรับสภาพความทุกข์ และมีความหวังกับชีวิตใหม่ว่าจะต้องดีขึ้นถ้าหากกระทำความดี มีศรัทธามั่นคงในการทำบุญและให้ทาน เพื่อสะสมบุญบารมีไว้ภายภาคหน้า มีจิตใจโอบอ้อมอารี ให้อภัยเพื่อนมนุษย์ ไม่ผูกพยาบาท เชื่อฟัง เคารพนับถือบุคคลตามลำดับอาวุโส และยึดมั่นในความกตัญญูต่อผู้มีอุปการะ มีความสงบเสงี่ยม นอบน้อม สำนวณ เกรงใจผู้อื่น และมีความระมัดระวัง รอบคอบ การเสริมสร้างเครือข่ายทางพระพุทธศาสนาโรงเรียนผู้สูงอายุในการจัดการสุขภาวะและสวัสดิการผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยมีวัดเป็นศูนย์กลาง มีแนวทาง ได้แก่

๒.๑ การปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานของกลุ่มโรงเรียนผู้สูงอายุ เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานร่วมกัน ลักษณะของกิจกรรม มีการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานร่วมกัน มีการสัมมนาและสังเคราะห์ห้องค์ความรู้ด้านวิปัสสนากัมมัฏฐานที่เป็นลักษณะเฉพาะของกลุ่มโรงเรียนผู้สูงอายุ มีการรวบรวมความรู้อย่างเป็นระบบ

๒.๒ การจัดพิธีเทศน์มหาชาติกลุ่มโรงเรียนผู้สูงอายุ เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการเทศน์มหาชาติร่วมกัน ลักษณะกิจกรรม มีกิจกรรมเทศน์มหาชาติ มีการสัมมนาองค์ความรู้เกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณีของแต่ละแห่ง และมีการรวบรวมองค์ความรู้อย่างเป็นระบบ

๒.๓ การทำบุญสลากภัตรกลุ่มโรงเรียนผู้สูงอายุ เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการทำบุญสลากภัตรร่วมกัน ลักษณะกิจกรรม มีกิจกรรมทำบุญสลากภัตรร่วมกัน มีการสัมมนาองค์ความรู้เกี่ยวกับประเพณีสลากภัตรของแต่ละแห่ง และมีการรวบรวมองค์ความรู้อย่างเป็นระบบ

๓. เครือข่ายความร่วมมือทางศาสนาและวัฒนธรรม โลกปัจจุบันที่แคบลงด้วยความสะดวกสบายของการคมนาคมและการสื่อสารรูปแบบใหม่ๆ ทำให้การย้ายถิ่นฐานทำได้สะดวกขึ้น ไม่ว่าจะเพื่อประโยชน์ทางการงาน การสร้างครอบครัวใหม่หรือแม้แต่การศึกษา ปฏิญญาสากลว่าด้วยความหลากหลายขององค์การยูเนสโก เมื่อวันที่ ๑๑ กันยายน พ.ศ.๒๕๐๑ ได้นำไปสู่การประกาศปฏิญญาว่าด้วยความหลากหลายทางวัฒนธรรม โดยเสนอให้ทุกประเทศมีการยอมรับและดำเนินการในสองสิ่ง คือ ขอให้มีการประกันการเคารพในเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมพร้อมด้วยการมีส่วนร่วมของทุกคนในสังคมภายใต้กรอบแห่งประชาธิปไตย และการมีส่วนร่วมในการสร้างบรรยากาศแห่งความ

สร้างสรรค์และทำให้วัฒนธรรมเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาสังคมนั้นๆ จากข้อนี้ได้ขยายผลให้ทุกชาติทั่วโลกได้คำนึงถึงปัจจัยด้านความหลากหลายทางวัฒนธรรมเป็นหลักในการพัฒนาประเทศ การสร้างการยอมรับและเคารพในเชื้อชาติ ศาสนา และเอกลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่นตามปฏิญญาสากลนั้นสามารถทำได้ด้วยการปลูกฝังความเข้าใจและเรียนรู้ในวัฒนธรรมของคนอื่น การประกันการเคารพในเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมพร้อมด้วยการมีส่วนร่วมของทุกคนในสังคมภายใต้กรอบแห่งประชาธิปไตย และการมีส่วนร่วมในการสร้างบรรยากาศแห่งความสร้างสรรค์และทำให้วัฒนธรรมเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาสังคมนั้นๆ การเสริมสร้างเครือข่ายทางศาสนาและวัฒนธรรมโรงเรียนผู้สูงอายุในการจัดการสภาวะและสวัสดิการผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยมีวัดเป็นศูนย์กลาง มีแนวทาง ได้แก่

๓.๑ การเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคม และปลูกจิตสำนึก สร้างค่านิยมและวิถีชีวิตที่ดีงามร่วมกัน ลักษณะกิจกรรม เสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมในมิติวัฒนธรรม เผ้าระวังทางวัฒนธรรม และพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ ส่งเสริมการเรียนรู้สร้างจิตสำนึกและปลูกฝังค่านิยมหลัก คุณธรรม จริยธรรม และวิถีชีวิตร่วมกัน

๓.๒ นำทุนทางวัฒนธรรมมาใช้เพื่อสร้างคุณค่าทางสังคมหรือมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ ลักษณะกิจกรรม ส่งเสริม พัฒนาศักยภาพ ภูมิปัญญาท้องถิ่น สินค้าและบริการทางวัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และแหล่งเรียนรู้ทางศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรมบริหารจัดการทุนทางวัฒนธรรมของภาคีเครือข่ายเพื่อสร้างคุณค่าทางสังคมหรือมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจร่วมกัน

๓.๓ เสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม เพื่ออนุรักษ์ สืบทอดวัฒนธรรมของท้องถิ่น ชุมชน และสังคม ให้คงอยู่อย่างมั่นคง ลักษณะกิจกรรม ส่งเสริม อนุรักษ์ พิธีกรรม สืบสาน เสริมสร้างจิตสำนึก ความรัก และความภูมิใจด้านศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม ส่งเสริมกิจกรรมเพื่อสร้างการยอมรับและเคารพในความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรม และส่งเสริม สนับสนุน การมีส่วนร่วม และขยายเครือข่ายในการดำเนินงานด้านศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมร่วมกัน

หัวใจสำคัญของเครือข่าย คือ การเชื่อมความสัมพันธ์ พลังของเครือข่าย คือ เป้าหมายและความพยายามที่จะทำให้บรรลุเป้าหมาย สอดคล้องกับผลการวิจัย รูปแบบของเครือข่ายการเรียนรู้ทางสังคมในการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา^๔ ที่ระบุว่า เครือข่ายการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น

^๔ พระมหาสุทิตย์ อาภากรโร และสายชล ปัญญชิต, รูปแบบของเครือข่ายการเรียนรู้ทางสังคมในการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา. (ออนไลน์), ใน, <[ejournals.swu.ac.th/index.php/JOS/article/viewFile/ ๓๘๑๑/๓๘๐๐](http://ejournals.swu.ac.th/index.php/JOS/article/viewFile/๓๘๑๑/๓๘๐๐)> ๒๐๑๓, สืบค้นเมื่อ ๑๒ มกราคม ๒๕๖๓.

ภายในวัดทั้ง ๔ วัดนั้น เป็นการดำเนินกิจกรรมและการขยายเครือข่ายทางสังคมที่มาจากการเรียนรู้ภายใน ที่มีความมุ่งมั่นในการที่จะพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยว การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม การศึกษา การพัฒนาสังคม และที่สำคัญคือ การปฏิบัติธรรมและการเผยแพร่พระพุทธศาสนาเพื่อให้เกิดความร่วมมือต่อกัน โดยมีการพัฒนาเครือข่ายในระดับต่างๆ เช่น ๑) มีการพัฒนาเครือข่ายการทำงานภายใต้แนวคิดอุดมการณ์ของตนเอง (วัด) ให้ชัดเจน เป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของฝ่ายต่างๆ ๒) มีการพัฒนาระบบข้อมูลข่าวสารที่เชื่อมโยงถึงกัน ๓) มีการพัฒนากิจกรรมร่วมกัน เช่น การปฏิบัติธรรมร่วมกัน ๔) มีการเชื่อมโยงกับเครือข่ายอื่นๆ เช่น เครือข่ายการท่องเที่ยวและการศึกษา ๕) ให้มีการเชื่อมประสานกิจกรรมการท่องเที่ยวร่วมกับวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง เช่น วัดพระแก้ว วัดโพธิ์ วัดอรุณ ในกรุงเทพมหานคร เป็นต้น

สรุป และข้อเสนอแนะ

เรื่อง การจัดการสุขภาพและสวัสดิการผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยมีวัดเป็นศูนย์กลาง” มีดังนี้

๑. กระบวนการดำเนินการของโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยมีวัดเป็นศูนย์กลาง

๑) การจัดตั้ง ดำเนินการโดย วัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การรวมตัวกันของผู้สูงอายุในชุมชน แล้วพัฒนามาเป็นโรงเรียนผู้สูงอายุ

๒) การดำเนินงาน มีคณะกรรมการดำเนินงาน มีการรับสมัครผู้เข้าเรียนตามระยะเวลา และเรียนตามหลักสูตรที่กำหนด

๓) หลักสูตร เป็นไปตามหลักการตรวจสอบคุณสมบัติของบุคคลผู้เจริญแล้ว ๔ คือ ภาวิตกายบุคคล : ด้านสุขภาพทางกาย , ภาวิตสึลบุคคล : ด้านสุขภาพสัมพันธภาพทางสังคม , ภาวิตจิตบุคคล : ด้านสุขภาพทางจิตใจ, ภาวิตปัญญาบุคคล : ด้านสุขภาพทางปัญญา

๒. การจัดการเรียนการสอน เป็นไปตามหลักภาวนา ๔ คือ กายภาวนา : ด้านการพัฒนากาย, สึลภาวนา : ด้านการพัฒนาสัมพันธภาพสังคม, จิตภาวนา : ด้านการพัฒนาจิตใจ, ปัญญาภาวนา : ด้านการพัฒนาปัญญา

๓. เครือข่ายความร่วมมือทางศาสนาและวัฒนธรรม ได้แก่ ๑) การเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคม และปลูกจิตสำนึก สร้างค่านิยมและวิถีชีวิตที่ดีงามร่วมกัน ๒) นำทุนทางวัฒนธรรมมาใช้เพื่อสร้างคุณค่าทางสังคมหรือมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ ๓) เสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม เพื่ออนุรักษ์ สืบทอดวัฒนธรรมของท้องถิ่น ชุมชน และสังคม ให้คงอยู่อย่างมั่นคง

ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

โรงเรียนผู้สูงอายุ กำหนดเป็นนโยบายให้นำการจัดการสุขภาวะและสวัสดิการผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางที่ได้ศึกษาไว้แล้วนี้ ไปปฏิบัติเพื่อให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม

๒. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

๑) ด้านหลักสูตร ควรมีการจัดทำคู่มือหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุในการจัดการสุขภาวะและสวัสดิการผู้สูงอายุ ครบทั้ง ๔ ด้าน คือ ด้านสุขภาวะทางกาย ด้านสุขภาวะทางจิตใจ ด้านสุขภาวะทางสังคม และด้านสุขภาวะทางปัญญา

๒) ด้านการจัดการเรียนการสอนและเทคนิคการสอน ควรมีการจัดทำคู่มือการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนผู้สูงอายุในการจัดการสุขภาวะและสวัสดิการผู้สูงอายุ ตามแนวทฤษฎี ๔ ตามจุดมุ่งหมายของการพัฒนาผู้เรียนทั้ง ๔ ด้าน คือ กายทฤษฎี (การพัฒนาทฤษฎี) จิตทฤษฎี (การพัฒนาจิต) สติทฤษฎี (การพัฒนาสติ) และ ปัญญาทฤษฎี (การพัฒนาปัญญา)

๓. ข้อเสนอเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาการพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมเพื่อการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุ เพื่อให้สอดคล้องกับการจัดการสุขภาวะและสวัสดิการผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยมีวัดเป็นศูนย์กลาง

เอกสารอ้างอิง

๑. ภาษาไทย

๑.๑ ข้อมูลปฐมภูมิ :

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาบาลี. ฉบับมหาจุฬาเตปิฎก, ๒๕๐๐.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

_____. พระไตรปิฎกภาษาไทย. ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

_____. อรรถกถาภาษาบาลี. ฉบับมหาจุฬาอรรถกถา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๒.

_____. ฎีกาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาฎีกา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

๑.๒ ข้อมูลทุติยภูมิ

๑.๒.๑ หนังสือ

กรมกิจการผู้สูงอายุ. **คู่มือโรงเรียนผู้สูงอายุ**. กรุงเทพฯ : กองส่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุ. ๒๕๕๙.

กรมวิชาการ, กระทรวงศึกษาธิการ. **การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว. ๒๕๕๕.

กรมสุขภาพจิต. **คู่มือความสุข ๕ มิติสำหรับผู้สูงอายุ**. กรุงเทพฯ : บริษัท ปิยอนด์ พับลิชชิง จำกัด. ๒๕๕๕.

กระทรวงศึกษาธิการ. **การบริหารสถานศึกษาที่เป็นนิติบุคคลกระทรวงศึกษาธิการ**. (กรุงเทพฯ :), ๒๕๕๖.

๑.๒.๒ บทความ

ณรงค์ เพชรประเสริฐ. “บทสังเคราะห์ภาพรวมการพัฒนาระบบสวัสดิการคนจนและคนด้อยโอกาสในสังคมไทย”. พิมพ์ครั้งที่ ๑. บ.เอดิชั่นเพรส โปรดักส์ จำกัด. (ธันวาคม ๒๕๕๖).

ปาริชาติ เทพอารักษ์ และอมรารวรรณ ทิวถนอม. “สุขภาวะของคนไทย จุดเริ่มต้นของความอยู่เย็น เป็นสุข” วารสารเศรษฐกิจและสังคม, ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑ (๒๕๕๕).

พระธรรมโมลี (ทองอยู่ ญาณวิสุทโธ), “การศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดเรื่องสุขภาพแบบองค์รวมในพระพุทธ ศาสนาเถรวาทกับแนวคิดตะวันตก”, สารนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐).

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). “สุขภาวะองค์รวมแนวพุทธ”. พุทธจักร, ปีที่ ๕๙ ฉบับที่ ๑๑ (พฤศจิกายน ๒๕๕๘)

พระมหาสุทิตย์ อากาศโร (อบอุ้น) และคณะ. “รูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้ของสังคมตามแนวพระพุทธศาสนา”. Veridian E-journal, Silpakorn University, ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ, ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๕๘)

ภูมิวัฒน์ พรวนสุข. **แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดแพร่**. บทความวิจัย. วารสารบัณฑิตวิทยาลัย พิษณุพนธ์ ๑๐ (๑): ม.ค.-มิ.ย. ๒๕๕๘)

รุ่ง แก้วแดง. **ปฏิวัติการศึกษาไทย**, (กรุงเทพมหานคร : มติชน), ๒๕๕๓.

สมพิศ สุขแสน. **Good Governance** กับการบริหารในมหาวิทยาลัยราชภัฏ. วารสารวิชาการสถาบันราชภัฏอุตรดิตถ์, ๒๕๕๖.

๑.๒.๓ รายงานการวิจัย

กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. การ
จัดบริการ สวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุในระดับตำบลอย่างมีส่วนร่วม. รายงานการ
วิจัย. สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ. ๒๕๕๗.

พิเชษฐ ไพบูลย์ศิริ. การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ. ปรัชญาดุษฎี
บัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา. วิทยาลัยบัณฑิตด้านการจัดการ มหาวิทยาลัยศรีปทุม. ๒๕๕๔.

พระกัณฑ์ ฐานุตโร, ดร. และคณะ. หลักสูตร การจัดการเรียนการสอนและเทคนิคการ
สอน ใน โรงเรียนผู้สูงอายุ จังหวัดพะเยา. รายงานการวิจัย. วิทยาเขตพะเยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย. ๒๕๕๘.

พระมหาสุทนต์ อากาศโร (อบอุน) ดร. และคณะ. การสร้างและพัฒนาตัวชี้วัดความสุขของ
ประชาชนตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา. รายงานการวิจัย. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘.

